

1925 чылдың август
31-де үнүп эгелээн

ШЫН

НИИТИЛЕЛ-ПОЛИТИКТИГ СОЛУН

<http://shyn.ru>
shyntuva@mail.ru shyntuva@yandex.ru

№8
(18893)

2017 чылдың
январь 26
четверг

Хүннүн үнери — 08:34
Ажары — 16:51
Хүн дурту — 08:17

Садар өртээ хостуг 12+

Бөгүнгү
үндүрүлгөдө:

• РФ-тин Чазанда
АНЫЯК
ӨГ-БҮЛӨЛӨРГӨ
ДЕТКИМЧЕ 2

• Парлалга
конференциясы
КЫШ
ТААРЫМЧАЛЫГ
БАЙДАЛДА
ЭРТИП ТУРАР 3

• Пенсия
хандырылгасы
ҮЕ-ШААНДА
ДОЛУ
ХЕМЧЭЭЛГӨ
ҮНҮП ТУРАР 4

• Шагаага уткуштур
ЧАА ТЫВА
КАЛЕНДАРЬ 7

ДОКТААМАЛ ЧАГЫДЫП КЕЛГЕН

Пырай-оол Балдар-оолович Энзак хөй чылдарда мал малдап, күрүнеге хөй эътти, дүктү, саржагны дужаап чораан. Ол мал ажил-агыйын бичии тургаш-ла кончуг эки шиңгээдип алган. Ооң ачазы хөй чылдарда оглун үргүлчү эдиртип алгаш, үениң дөрт эргилдезинде хожон, инээн кадарып келгеннер.

Чайын хойну эртен сериинде үндүргөш, хүн изип келгичеге чедир тоттур ойткаргаш, хемден, хөлден, тайганың дамырак кара суундан суггаргаш, дүштеки кончуг изигде чаглактыг дыттар аразынга девээледир. Ооң соонда хүн серииде чорда хожон үндүргөш, кезжээге чедир кадарар.

Ынчангаш Пырай-оол Балдар-оолович Энзак малды кыжын, чазын, чайын, күзүн кандыг черге кадарарын, одарладырын ачазындан кончуг эки билип алган. Хой кандыг ойтка эки семирин, хой бүрүзүндөн төл алырда, эдиржилгени кажан, канчаар эр-тирерин, хой оолдаашкынынга баш удур белеткенирин, чаш хураганнын ажаап, дорук-турары дээш чугула эртемни

кожууннун Владимировка суурдан ырак эвес Балдырганның деп черде кыштап, малын кадарып олурар. Хоочун малчын республикада, чуртта болгаш делегейде болуп турар болуш-куннарны республикада кара чаңгыс үнүп турар ниитилел-политиктиг солуну «Шынның» арыннарындан номчуп ап турар.

Пырай-оол Балдар-оолович «Шын» солуннун чагыдылгасын чыл бүрүдө доктаамал кылдыртып ап, ам 30 ажыг чылдарның иштинде чаңгыс-даа чылда ооң чагыдылгасы чок турбаан. Эрги чылдарның чагыдылгасындан солун материалдарын көктөп алгаш, аңмаарында суг, хар дегбес черде бөлүп, шарып алган болду. Ынак солунунун бо үнүп келген 2017 чылдың чагыдылгасын шагда-ла кылып алганын бадыткап, ооң квитанциясын чаа үнүп келген чылывыстың мурнунда-ла биске көргүстү.

Малчын, солуннун ажил-дакчызы кижы боорумга, чамдык ажыктыг сүмелерни кадып, ындыг материалдарны «Шын» солуннун арыннарынга удаа-дараа чырыдып турарын сүмеледи. Таңдыда көдээ ажил-агыйның Дуржулга станциясының эртем ажилдакчыларының Тываның

ачазының дузазы-биле чедип алган.

Шак ындыг бедик арга-дур-жулгасын амгы үениң аныкта-рынга дамчыдып берип, Таңды

агаар-бойдузунга тааржыр тараа үрезининиң сортун шагда-ла чогаадып, кылып каан болгай. Ол талазы-биле делгеренгей материалдарны ында ажилдап

турар эртемденнерден чүге ап болбазыл.

Азы тыва уксаалыг хойнун дугайында көдээ ажил-агый эртемнериниң кандидады Бор-

бак-оол Балчырынның сөөлгү үеде кылып чорудуп турар ажылын чүге сонуграп болбас деп. Ол айтырыгларны солун арынна-рынга чырытса, республиканың малчыннары улуг сонуграл-биле номчуп, «Шын» солунну хөйү-биле чагыдып ап болурун база сүмеледи.

Шынап-ла, «Шын» солун бо үнүп келген чылывыста ре-спубликаның парлалгаже үнүп турар солуннарындан эң-не хөйү болган. Ук солунну ре-спубликаның бүгү почта салбыр-ларында ниитизи-биле 4265 өг-бүлөлөр, организациялар чагыдып алган.

Ынчангаш солунну киоски-лерге хостуг садар экземпляр-лары-биле кады алырга, ооң бир үндүрүлгөзи 5000 экзем-пляр четкен. А бүдүн неделяда ооң тиражы 15 муң экземпляр апарган. Ол дээш редакцияның ажилдакчылары солунувустун номчукчуларынга, ооң бижикчи-леринге улуу-биле четтиргенин илередип турарлар.

Владимир ЧАДАМБА.
ЧУРУКТАРДА: малчын П.Б. Энзак; өөнүн херээжен ээзи Дел-гермаа Михайловнаның «Шын» солуннун ээлчеглиг дугаарын номчуп ораы.

Авторнун тырттырган
чуруктары.

Хүннүн медээлери

АЖЫК-ДУЗАЗЫ КАЙДА-ДАА БАР

Эрге бүрткелинин болгаш кадастр учедунун (аңгы-даа, чаңгыс аай хевирге-даа) талазы-биле, а ол ышкаш Шимчевес өнчү-хөреңгинин чаңгыс аай күрүне даңзызындан (ЕГРН-ден) медээлер алыры дээн ышкаш Күрданзынын ачы-дузазын Россия Федерациязынын кайы-даа девискээринге алыры хостуг апарган.

Росдаңзы күрүне ачы-дуза-зын чаа хевирге 2017 чылдың январь 1-де күштүг болуп кирген «Шимчевес өнчү-хөреңгинин күрүне бүрткелинин дугайында» №218-ФХ Федералдыг хоойлуга дүүштүр чедирер.

Күрданзынын ачы-дуза-зын алыры-биле документи-лери Федералдыг кадастр палатазынын офистеринче болгаш «Мээң документи-лим» деп хөй хүлээлге күүседир төптерже кирип болур.

Ажылдап эгелээнинин он хонуунун дургузунда Рос-даңзынын Тыва Республи-када эргелели эргелер бүрткелдеринин болгаш кадастр учедунга тургузарынын тала-зы-биле медээлери алырын чаңгыс аай учет-бүрткел чору-дугазы-биле каттай тыпсыры-га хамаарыштыр 5000 ажыг ди-леглери болгаш негелделери чаа хоойлужулга езугаар алган. 1851 эргелери, эргелер кызыгаарлаашкынын, садып-саарылганы бүрткээ.

Россия Федерациязынын беш субъектинге шимче-вес өнчү-хөреңги объекти-рин хала чок девискээр прин-цивин езугаар операциялар чорударынын аргалары чогу-мчалыг шенеттинген. Хала чок

девискээр принциви дээр-ге эргелер бүрткелдер болгаш ка-дастр учедун кылдылары дээш документи-лер хүлээп алыр база тыпсыр офистерже шимчевес өнчү-хөреңгинин кайда турары хамаанчокка дилегни кири-дир. Күрданзынын хала чок девискээр принципин езугаар ачы-дузазын Россиянын регион бүрүзүнге 2017 чылдың январь 25-ке чедир хандылары план-наттынган.

№218 Федералдыг хоойлу езугаар Росдаңзынын сай-тызында «Эргелеринин хуу кабинедин» болгаш «Кадастр инженеринин хуу кабинедин» чедир ажылдап кылган болгаш ажылдап эгелээн, ол черлер шимчевес өнчү-хөреңги ду-гайында чугула медээлери ЕГРН-ден берип турар апар-ган. Ол ышкаш сайтыда «Не-гелдени күүседип турарынын хыналдазы», «Электроннуг документи-леринин хыналдазы» деп медээлери ап болур сер-висти база ажыткан. ЕГРН-ден медээлери онлайн чурумунга тыпсыр сервисче болгаш до-кументи-лер хүлээп алырынын баш удур бижидилгезинин сер-визинче кирери 2017 чылдың январь 23-тен эгелеп ажыт-тынган.

Он аңгыда чаа хоойлуда эргени бүрткээ соонда, ээ эргезинге документи-лери боду барып турбас кылдыр «чарылганын чедирип бээр» деп чаа арганы база көрүп каан. Ону ажылдап дизе до-кументи-лери кирип тургаш, билдиришкенин тускай дем-декти салыр. Ынчан белең документи-лери өнчү-хөреңги ээзинге аңаа айыткан черинге болгаш үезинде чедирип бээр.

ХАЛАС ХУУЖУДУЛГА ХУУСААЗЫ
ДООСТУП ТУРАР

Хуужудулга дугайын-да хоойлуда күрүне азы муниципалдыг чуртталга бажыны алган болгаш ону ажылдап турар хамааты бүрүзү ону бодунун өнчүзү кылдыр халас алыр эр-гелиг.

Халас хуужудулганын хуу-саазын узадырынын дугайын-да шийтпир бо хүнге чедир хүлээп алдынмаан. Хоойлу ажылдап кылып турарлар ол хуусааны моон соңгар узатпас чадавас. Бир эвес чурттап ора-ры бажынын хуужудуп алыр күзелдиг кижилер бар болза, оон документи-лер долдурарын саададып турган херээ чок, ону кылыры дүрген, чогуур үе не-геттинер дээрзин сагындырза артык эвес.

Бо хуусааны эрттирип алыр болза, хуужудулгага телевириг киржир апаар. Хамаатылар квартирага социал хөлези керээзи-биле чурттаар эргелиг болур. Квартираны амгы үеде ажылдап турары-биле бир демей ажылдап болур, ынчалза-даа садып-сайгарып шыдавас. Тодаргайлаарга, ону садып-даа, белекке-даа берип, долаага

салып-даа, өнчү кылдыр дамчы-дып-даа шыдавас болур.

Хуужудулга керээзин чарып албаан хамаатылар ол керээзи 2017 чылдың март 1-ге чедир чарып алыры күзенич. Чуртталга бажынарынын хуужудулга керээзин Тыва Республиканын муниципалдыг тургузугларынын чагыргаларында чарып турар. Өнчү эргезин бүрткелдерин хамаатылар Күрданзы эрге-лелинге 2017 чылдың март 1-ниң соонда боттандырып, чүге дээр-ге күрүне бүрткелинге билдиришкени кирип болгаш эргежок чугула документи-лер дужаары күштүг болуп турар хоойлужулга езугаар кызы-гаарлаттынмаан.

Амгы үеде Тыва Республи-канын девискээринде шимче-вес өнчү-хөреңги эргелеринин бүрткелинге документи-лер хүлээп алырын (ол черлерде тодаргай тайылбырны база берип турар) хөй хүлээлге күү-седир төптеринин офистеринде, «Росдаңзынын Федералдыг кадастр палатазынын» филиа-лында боттандырып турар.

ТР-ниң албан езузунун сайтызындан.

Россия Федерациязынын Чазан

КӨДЭЭ ЧЕРЛЕРНИН
ХӨГЖҮЛДЕЗИНЧЕ КИЧЭЭНГЕЙ

РФ-тин Чазан «2014-2017 чылдарда база 2020 чылга чедир көдээ де-вискээрлеринин турум хөгжүл-дези» программа-биле 2017 чылда Тывага бээр субси-диянын хемчээлин бады-лаан.

Федералдыг бюджеттен удур акшаландырышкын-биле ол шупту 66 млн. 424,1 муң рубль болур. Россиянын Чазанын даргазы Дмитрий Медведев оон дугайында айтышкынга атты салган.

Федералдыг Чазактын баш-ты: «Суур чурттачыларынын,

оларнын аразында аныяк өг-бүлелеринин болгаш специа-листтеринин чуртталга байдалын экижидеринче, социал бол-гаш инженерлиг инфраструк-тураны хөгжүдеринче, чурт-такчыларынын боттарынын тус черде эгелээшкенинче грант деткимчезин көргүзеринче ол акшаларны тускайлаан» — деп чугаалаан.

Тывага аңгылаан акша-хөреңгинин хөй кези — 40 млн. 898,6 муң рубли — суур чурттачыларынын чурттаар оран-сава-биле айтырыгларын шийтпирлээр.

Суурнун социал ба-женерлиг инфраструкту-ра-че 25,1 млн. ажыг рубль си-дияны кириштирер 11 млн. 51,9 муң рубль хандырылганын объе-ринче, 12 млн. 150 муң рубль фельдшер-акушер пункту хөгжүдеринче, 415 муң рубль — черде спорт тудугларын-рынче угландыар.

Тыванын суурларынын такчыларынын эгелээш-кинче федералдыг бюд-жеттен 355,6 муң рубль грант деткимчези кылдыр-

АНЫЯК ӨГ-БҮЛЕЛЕРГЕ ДЕТЕКИМЧЕ

Тыва федералдыг бюд-жеттен «Аныяк өг-бүлелеринин чурттаар чер-биле хандыра-ры» иштиги программаны акшаландыра чыгыглар шийлгезин чедишкенин эрткен.

2017 чылда республика күрүненин бо социал хүлээл-гезинден дуза кылдыр 51 млн. 434 муң рубльди алыр. РФ-тин Чазан январь 19-та иш-тики программанын акша-хөреңгизинин үлелгезин бады-лаан.

Россиянын Чазанын дар-газы Дмитрий Медведев аныяк өг-бүлелеринин деткири-биле регионнар аразында 4,2 млрд.

ажыг рубль түннүг субси-дияны үлээн. Бодунун хуу чуртталганын болгаш ажылга депшилгезин чаа-ла эгелеп чоруур кижилерге ол акша-хөреңги чаа квартиралар болгаш бажыңнарлыг бо-лурун магадылаар, деп ол чугаалаан.

«Чурттаар оран-сава» федералдыг тускай сорулга-лыг программанын «Аныяк өг-бүлелеринин чурттаар чер-биле хандыра-ры» иштиги программа езугаар, чурттаар оран-сава бай-далын экижидеринге херегледи-диг аныяк өг-бүлелерге чурт-таар оран-сава садып (тудуп) алыры-биле, ажы-төл чок аныяк

өг-бүлелерге бажың өртээни хуузуңдан эвээш эвес, а бир оон хөй ажы-төлдүг болза хуудан эвээш эвес түннүг со-телевири бээр көрдүң сагындыраал.

gov.ty

Оваарымчалыг, грипп

ПОЛИКЛИНИКАЛАРДА ЧУРУМНУ
КҮШТЕЛДИРГЕН

Республиканын девискээрин-де грипптен аарыыр чорук үш катап көвүдээни-биле, ТР-ниң Кадык камгалал яамызы уруг-ларга болгаш улуг кижилерге соңгаарладып болбас дуза че-дирер албаннын аарыг кижилер хүлээп алыр чурумун ажыл хүннеринде 8.00 шактан 20.00 шакка чедир узадыр дугайында шийтпирини хүлээп алган. Грипп-тен аараан таварылгада регис-тра тура дамчыштыр бажыңче эмчини кыйгыртып болур дээр-зин дыңнадып турар.

Эпидемиологтук байдалдың эң-не дүшкүрлүг үезинде кол ажыл «Дүрген дузанын» эмчи-

лер бригаданын ааажыр. Бо чылдың баштайгы 15 хонуунда Кызылдың «Дүрген дуза» стан-циязынга ниитизи-биле 4099 чалалга келген, оларнын иштин-ден 1741 чалалганы уругларга дүрген дуза чедирери-биле кылган. Гриппке хамаарыштыр 1258 дыңнадыгны алгаш, да-рый дузаны көргүскен, аараан улустун аразында иштиг 30 киж-бар. Уругларга хамаарыштыр кыйгыртышкыннарнын 77 хуу-зу грипптен аарааннар болган. «Дүрген дузанын» 03 дугаарлыг телефонун дамчыштыр дуза дилээн кижилеринин саны хүнде ортумаа-биле 270 ашкан, ол

нормадан ийи катап хөй дээр-ук албан черинин эмчилери де-гелеп турар.

Эмчи дузазы херек ал-ган таварылгада аарыг киж-бажыңнарынга барып хынаа-биле поликлиникаларда са-гаарладып болбас эмчи дуза-chedирер албан ажылдап турар-билип алыры артык эвес. Кы-хоорайда Гагарин кудумчу-зу Республиканын консультаци-диагностика поликлиника-грипп аарыынын дүшкүрү-үезинде суббота-ларда 15 ша-chedир ажылдаар дээрзин Ка-камгалал яамызы дыңнаткан.

ТР-нің одалга болгаш энергетика сайыды Роман Кажин-оол биле ТР-нің Тарифтер албанының удуртукчусунун хүлээлгезин күүседип турар Елена Бочарова «Тыва», «Тыва 24» телеканалдарның болгаш «Тувинская правда», «Плюс информ» солуннарның корреспондентилери-биле парлалга конференциязын эрттирген.

ужуражылганың эгезин- Роман Кажин-оол одалга сезонунун эртип турарының дугайында кысказы-биле таныштырган. Сайыттың чугаалааны-биле, амыдырал-хандырыл-га объектилеринде техниктиг үрелиишкннер чок, кыш таарымчалыг байдалдарда эртип турар. Республикада шупту 315 одалга черлеринин, оларның иштинде 4 улуг котельнаяларның болгаш Кызылдың ЧЭТ-тиң ажылы одалга үезинин температур-луг режиминге дүгжүп турар.

«Ынчаарга дизельдиг 13 электри станциязынга хамаарыштыр алыр болза, бо кыжын бир дугаар үзүктелиишкн чок ажылдап турары бо, ол дээрже үрелиишкн-дир. Ону дериг-херекселдерни чаартып кылганы-биле тайылбырлап болур. Мурнунда үрелиишкннерге бо-ла таваржып турган Мөңгүн-тайганың Мугур-Аксы биле Кызыл-Хаяга, Тере-Хөл кожуунунун унгурутугга дизельдиг станцияларны солаан бис» — деп, Роман Кажин-оол дыңнаткан.

Дизельдиг электри станцияларынга ажылдаары-биле ус черниң специалистерин белеткээр дугайында Тываның аштычының даалгазының үүселдезинин дугайында чугаа база болган. 2016 чылда арын электри дериг-херекселери-биле холбашкан ажылдарга өске региондан бедик мергежилдиг специалисти чүгле аңгыс катап хаара туткан. А ептелге ажылдарының хөй ээин тус черниң специалисери боттарының күжү-биле ылган. Мергежил бедидеринин урстарын Кызылдың транспорт техникумунун баазасында органиастаан.

Журналистер 2 дугаар ЧЭТ-ин тудуунун дугайында сонуурап айтырарга, чуртта Экономиктиг байдал-биле холбаштыр, Россияның экономика яамызынга аргаш, ук төлевилел шимчевейн урупкан деп Роман Кажин-оол айылбырлаан. Ындыг-даа болза Тываның Чазза бо айтырыг талаы-биле ажылдап турар.

Кол айтырыг — акшаланды-ышкынны кайыын алыры. Ыон аңгыда Тывага Сергей Сте-ашин биле Константин Ци-ин кээп турар үеде, Чурттал-а-коммунал ажил-агыинга еткимче көргүзөр фондунун элээлеринин киржилге-биле азалка болган калбак хурал-а санал-оналдарга болгаш Кызылдың барыын база чөөн

талазынга котельнаяларны тудуп, оларны ЧЭТ-ке үрелиишкн болган таварылгада ажылдадып ажылгаарының дугайында са-налды сайгарып, чугаалажып турар. Ол үеде ЧЭТ-тиң күчүзү эвээш турганындан чаа туду-ларны чылыдылга системазынга кожары саадап турганын Роман Кажин-оол сагындырып чугаала-лаан. Котельнаялар тудуунга хамаарыштыр Тываның Чазза чагыгны кириген, бо айтырыг контролда турар. Амдызында планда кирген тудуг объекти-лерин кандыг-даа саадашкын чокка чылыдылга системазынга кожарының дугайында ЧЭТ-биле дугуржулга чедип алдынган дээрзин сайыт дыңнаткан.

Одалга болгаш энергетика

Журналист Ольга Ворона.

яамызынга салып турар бир кол айтырыгларның бирээзи хөмүр-даш адырында өртектер поли-тиказынга хамааржыр. Сөөлгү чылдарда «Тываның даг рудалары» компания хөмүр-даш өрттөн чылда чаңгыс катап, январь 1-ден эгелеп өстүрүп турар. Роман Кажин-оолдың дыңнатканы-биле, «Тываның даг рудалары» компания бо чылын албан езузу-биле өртектерни чүгле 5,5 хуу өстүрген. Түннелинде, чаңгыс тонна хөмүр-даштың садар өрттээ 2495 рубль 70 көпеек. Тыва иштинге-даа, республика-дан үндүр-даа садып турда, бо өртек хевээр артар ужурулуг. Ийи дугаар бүдүрүкчү — «Тываның энергетика-үлетпүр корпорация-зы» хөмүр-даш өрттөн база 5,5 хуу өстүрген, ында чаңгыс тонна хөмүр-даштың өрттээ 1920 рубль. Бо хөмүрнү чүгле чылыг-биле хандырып турар организациялар — одалга черлери ажылдап турар.

«2000 чылдарның төнчүзүнде турганы ышкаш хөмүр өрттөн өй-хемчээл чок өстүрерин болдур-бас дээш, дугуржулганы кылып турар бис. Өртектер өзүлдөзи акшаның үнезинин батканын-га дүүштүр улгатпас ужурулуг. Хөмүр-даш өрттөн өстүрүп турарынга хамаарыштыр доку-ментилерни Тарифтер албаны-биле кады Монополияга удур федералдыг албанче кирип турар бис. Ынчалза-даа сайга-рылгалар шөйлүзе-шөйлүзе, чыл төнүп турда доостурга, кандыг-даа түннел чок боор-дур. Мын-дыг байдал 2008 чылдан бээр туруп келген. Монополияга удур албан өртектерге хамаарыш-тыр шийтпирни дарый кылгаш, судче бээрже, суд сайгарылгазы узап шөйлүп турар. Ооң соонда судтуң шийтпирни күш кирбээнде-ле, үстүкү суд органнарынче

удур хомудал бижип турар. Ынчалдыр суд сайгарылгазы чоруп турда-ла, чыл төнер, чаа өртектер тургузар үе келир деп сайыт тайылбырлаан.

Ниити хөмүр-даш тывыжын-га хамаарыштыр, 2016 чылдың түннелдери-биле, республикага ортумаа-биле 1 млн. 265 муң тонна хөмүр-дашты казып тып-кан дээрзин ол чугаалаан.

Каа-Хем хөмүр-даш уурга-йындан чийк өртек-биле хөмүрнү садып алгаш, өрттөн өстүргөш, садып-сайгарып турар кижилер-ге хамаарыштыр аарышкылыг теманы журналистер көдүргөн.

«Конкуренция дугайында» хоойлуга дүүштүр хөмүр-даш өрттөн күрүнө өйлеп, таарышты-рып турар. Үндүрүг албаны бол-гаш өске-даа бо талазы-биле ха-рысгалыг ажылдакчыларның киржилге-биле хыналда рей-дилерни чорудуп турар бис. Садыг саарылга кылырынга дериттинмээн, таарымча чок черлерге хоойлуга чөрүштүр садыг кылып турган таварыл-гада торгаалды онаап болур. А хөмүр-даш садып-сайгарып турар кижилерге хамаарыштыр бо хемчег ажылдаптынмас. Ын-дыг-даа болза хөмүр-даш садып-сайгарып турар кижилер-биле чугааны кылып, сагындырып турар бис. Мындыг рейдилер-ни ам-даа уламчылаар бис — деп, ТР-нің Тариф албанының удуртукчусунун хүлээлгезин

күүседип турар Елена Бочарова тайылбырлаан.

Коммунал ачы-дузазы дээш чарыгдалдарга компенсация акшазы бо өртектер өзүп тур-рар үеде өй-шаанда келген дуза-биле демей апаары чугаа-жок. Субсидияны алыры-биле документиленни Кызылдың Мэриязының Социал камгалап департаментинге азы муницип-

палдыг тургузулганың тус чер чагыргаларынга дугаар. Роман Кажин-оолдың бодагы-биле, субсидия алыр эргелиг дыка хөй өг-бүлелер документиленни ду-жаарынче далашпайн турарлар. Күрүнениң берип турар детким-чезин өй-шаанда кылдырып ап турар болза, одалга-энергетика организацияларының ажылын-га-даа деткимче апаар. Чүл дээрже одалга болгаш энер-гетика яамызының дыңнадып турары-биле, республиканың чурттакчыларының чылыг бол-гаш электри энергиязы дээш өрөзи 800 млн. рубль чедип турар.

Газ ажылгааны дээш чоннун өрө-ширези хөйү-биле чыгып турар. Баштай өрттөн төлөзүш, квитанциязын көргүскөш, ап турар баллоннуг газтарның сайгарылгазында бергедээш-киннер чок. Ынчаарга хөй квартираларлыг бажыңнарже дамчыдып турар төпчүткен газ хандырылганында өрелер көвүдээн. Кызылда ыңдыг хөй квартираларлыг 39 бажыңны төпчүткен газ хандырылганын-да кошкан. Чурттакчылар үе-шаанда газ өрттөн төлөвөскө, бажыңнарже дамчыдып турар газты садып алыр акша-төгөрик үстүп, газ хандырылганында үзүктелиишкннерниң туруп кел-лир чылдагааны ында дээрзин Роман Кажин-оол айткан.

«Тыва газ» ажыл-агыи хоо-зураашкында келген. Ол черниң конкурстуг башкарыкчызы хөй квартиралыг бажыңнарны газ-биле хандырылганы улуг-ла сонуургал чок бооп турар. Бис «Енисей» муниципалдыг албан чери-биле ажылдап эгелей берген бис. Бо орга-низация Кызылдың чурттал-га бажыңнарын, ооң иштинде төпчүткен газтыг бажыңнарны харылап турар.

«Енисей» КУБ, херек кырын-да, бо чылдың январь 1-ден эгелеп чуртталга бажыңнарынга озал-ондактыг таварылганы болдурбазы-биле ажаалда-хайгаарал ажылдарын чорудар кылдыр «Тыва газ»-биле актыга ат салган. Ам болза бис газ-биле хандырылганы, ооң ажаалда-хай-гааралы-даа «Енисей» КУБ-ту таварыштыр эртсин дээш, айты-рыгны шийтпирлеп турарымыс бо. Газты Ангарскиден садып алыр дугайында дугуржулга-ны кылгаш, акша-төгөрик ай-тырыын шийтпирлеп тур бис. Кызылдың хөй квартиралыг

бажыңнарының газ-биле ханды-рылганын мурнунда турганы ышкаш үзүктелиишкннерни болдурбас дээш, бүгү-ле хемчег-лерни ап чорудар бис дээрзин Роман Кажин-оол бүзүрөткен.

Журналист Антон Посохин.

«Тыва газ» ажыл-агыи рес-публиканың өнчүзүңче шилчидер дугайында чугаалажышкыннар кандыг байдалда эртип турарын журналистер айтырарга, ажыл үзүктелиишкн чок чоруп тур-рар. Амгы үеде айтырыг «Тыва газтың» юридиктиг албанының кичээнгейинде турарын тайыл-бырлаан.

Чугаа бензин өрттөн хөмүр-даш адырында уламчылаан. 2017 чылдың январь 1-ден эгелеп Россияда бензин дээш акциз өрттээ өскөн. Абаканда дизельдиг кывар чүүл өрттээ ортумаа-биле 2,5 рубльге өскөн. А бензинге ха-маарыштыр өртектер өзүлдөзи өй-тап деңнелде турар.

Бо таварылгада конкуренция дугайында хоойлуга дүүштүр ажылдаар апаар. Бистиң алба-нымыс республикада болгаш Кызыл хоорайда кывар-чаар чүүлдерниң өртектеринге хамаа-рыштыр мониторингини чорудуп турар. 2016 чылда 2015 чылга деңнээрже, өртектер өзүлдөзи 2,4 хуу болган. Сибирь феде-ралдыг округка хамаарыштыр алыр болза, Тыва өзүлдөниң девицкээринде турар. Ынчалза-даа Иркутск облазында бензин өрттээ эң аар, а Алтай Респу-бликада эң-не чийк дээрзин Елена Бочарова дыңнаткан.

Ужуражылганың түннелинде Роман Кажин-оол бензинниң шынарын хынаары-биле рейди-лерге киржиринче журналистер-ни чалаан. Өртектерден аңгыда нефть продуктуларының бедик шынары чугула ужу-дузалыг дээрзин ол айткан.

Даш-оол МОНГУШ белеткээн.

Виталий ШАЙФУЛИННИИ тырттырган чуруктары.

Парлалга конференциязының үезинде.

ҮЕ-ШААНДА ДОЛУ ХЕМЧЭЭЛГЕ ҮНҮП ТУРАР

Бистиң интервьюус

2017 чыл пенсионерлерге беш муң акшаның белэз-биле эгелзэн болгай. Оон өске кандыг чаа чүүлдер пенсия алыкчыларын бо чылда манап турарыл? Ол дугайында Россияның Пенсия фондузунуң Тыва Республикада салбырының даргазы Б.А. Тугур-оол-биле чугаалаштывыс.

— Баяна Алексеевна, баштай-ла 2017 чылда пенсия өзүлдезиниң дугайында айтырыгны салып көрейин. Чыл санында индексация болурун билдир болгай бис, бо чылын ол кайы хире болурул?

— Эрткен 2016 чылда ажылы-выстың кол түңнели болза, пенсияны шупту хевирлериниң болгаш социал төлөвирлериниң өй-шаанда долу хемчээлдиг төлөттүнип турганы. Ынчаарга бо чоокку үеде, февраль 1-ден камгалалдыг пенсия өзүлдөзү кылдынар. Ол дугайында Россияның Президентизи 2017 чылда болгаш планга 2018, 2019 чылдарның федералдыг бюджетинге декабрь айда ат салып бадыйткаан.

Эрткен үелерде ышкаш, камгалалдыг пенсияны инфляцияның херек кырында кандыг болганын база күрүнөдөн келир пенсияны — пенсионерниң амыдыраар деңгелин кудуку хемчээлин барымдаалап өстүрер. Камгалалдыг пенсияның өзүлдөзүн чүгө ажилдавайн турар пенсионерлерге кылыр. Пенсияны кижилер ажилдап тургаш, оон ажилдавайн баар болза, «эрттирик» индексацияларын шуптузун каттай санап бээр. Маңаа чугулалап айтыр кол чүве чүл дээр, ажил берикчилери Пенсия фондузунче ай санының СЗВ-М хевириниң отчетун үе-шаанда дужаары! Ындыг

звес болза, ажилдавайн барган пенсионер кижини артык черге шүүдөдип, Пенсия фондузунче кылаштадып, ажилдавайн барганын бадыйткаар документилер чыгыра бээр-дир. Ай санының ол отчетундан кым ажилдавайн барганын дүргөн көргөш, ооң пенсиязын дараазында айдан эгелеп индексациялап санап бээр болгай.

— Моон мурнунда күш-ажыл пенсиязы деп адап турганы-выс, ам камгалалдыг пенсия февраль 1-ден чогуу каш хуу өзөрил деп айтырыг кижилерге бөрүзүн сонугадып турары билдингир...

— Ам дээрзине камгалалдыг пенсия индексациязының хуузу бадыйлаан, ынчалза-даа сайгарып көрүп турарын езугаар индексация 5,4 хуу болурун дугайында чугаа чоруттунуп турар. Бо дээр, бадыйлаанга көргүзүг-дүр дээрзин база катап онзагайлап сагындырайн. Чүгө дизе сайгарып бадыйлаан соонда, төнчү хуу ылап-ла билдинер-дир ийин, ынчан ол-даа, бо-даа талазынче ийи-бир пункт чайгыла берип болур. А апрель 1-ден социал пенсия өзүлдөзүн дугайында медээни соонда немей дыңнады бээр бис.

(Бо материал чырыкче үнүп чыгыра, февраль 1-ден камгалалдыг пенсия индексациязын 5,4 хуу кылдыр доктааткан — авт.)

— Эрткен чылын ие капиталының хемчээлин мурнуку чылдарга көөрдө, өстүрбээн болгай. А 2017 чылда ие капиталы өзөр бе?

— Ие капиталының хемчээли 2017 чылда өскөрилбес болгаш ол 453 муң рубль хевээр ар-

тар. Ону ажыглаар угланышкындарында база өскөрилген чүве чок: ол дээр, өг-бүлениң чурттаар оран-сава байдларын экижидери; уругларының өөредилгезинге ажыглаары; аваның келир үедеги пенсиязынче чорудары; инвалид уругларның ниитилеге социал ижигишкенин херектиг баараннар болгаш ачы-дузалар өртзүн төлөп ажыглаары.

Ие капиталының программасы ам-даа ийи чыл иштинде күштүг болур. 2018 чылдың декабрь 31-ге чедир ийи дугаар уругну божаанда азы азырап алганда, ие капиталыга сертификат алыр эргелиг болур. А сертификат алырын болгаш акша-хөреңгиниң ажыглалын үе-биле кызыгаарлаваан.

— Албан пенсия болгаш албан медицина камгалалының дадывырларын башкаарын Россияның Пенсия фондузундан федералдыг үндүрүг органнынче дамчытканын дыңнаан бис. 2017 чылдан ол дадывырларны үндүрүг органны чыып эгелээр болганда, бо талазы-биле Пенсия фондузунга кандыг эрге-хүлээлгелер артып калырыл?

— Камгалалдыг дадывырларын федералдыг үндүрүг органнынче дамчыткан дээр-даа, Пенсия фондузун ажил берикчилери-биле кады ажилда-жылгазын уламчылаар болгаш аңаа элзэн каш чугула албан-хүлээлгелерни башкаар ажил-херектер дөмей-ле артып каар. Чижээ, 2017 чылга чедир үелер-биле холбашкан санаашкынар, камералдыг болгаш үнүүшкүнүг хыналдалар, артыкка кириген камгалалдыг дадывырларын эгидери, төлөдип алыры бол-

дунмастан түңнерни үндүр бижири дээр оон-даа өске үш чыл иштиниң шилчидилгелиг ажил-хүлээлгези артып калыр.

Оон аңгыда Пенсия фондузу камгалалдыг болгаш чыылдалыг пенсияже эки-тураның дадывырларын башкаар. База хамаатыларның пенсия эргелериниң хуу учеду-биле холбашкан ажилды кылыр болгаш ажилдап турар пенсионерлерге хамаарыштыр ай санының отчет дужаалдазын харыылаар.

Россияның Пенсия фондузунуң органны хамаатыларның пенсиялаар эргелериниң учедун болгаш пенсия эргезин хевирлээр ажилын бүрүнү-биле чорудар, пенсия база социал төлөвирлерни тыпсыр, акшаландыраар албан-хүлээлгезин уламчылаар.

— Пенсия фондузунуң албан черлеринче кылаштап барып, аңаа оочурлап турбайн, дыка хей ачы-дузаларны кижилерден үнмөй, интернет таварыштыр ажыглап болур болгай. Ол дугайында элзэн тодаргай чугаалап берип көрүнерем, Баяна Алексеевна.

— Россияның Пенсия фондузу чонга бөгүн 23 күрүнө ачы-дузаларын чедирип турар, ооң чамдызын ырактан — электроннуг хевирге ап болур.

Электроннуг ачы-дузаларның ажыктыы чүдөл дизе, ооң беле-ни, чедингири, бөдүүнү. Ынчангаш чүгө интернет бар болза-ла, кижилер бүрүзү бодунга эптиг үеде, дүне-хүндүс-даа, дыштан хуннерде-даа хереглээни ачы-дузаны ап болур. Пенсия фондузунуң электроннуг хевирге берип турар ачы-дузаларын болгаш сервисин РПФ-тиң

чаңгыс порталында бөлүп es.pfrf.ru.

Кижиниң хуу кабинет электроннуг сервистер назарындан хамаарылга чокка бүрүзүнге ажыктыг. Оон адал турар кижилер боттар ажил берикчилери кайы дадывырлар кирип турар хайгаарап көөр болгаш күйеде пенсиязының хемчээли санап алыр аргалыг. А пенсия кижилер чедирлгө өскөртүр дээр болза, ону тогаргайлаар база ооң хемчээл социал төлөвирлер дугайы шынзылганы ап болур.

Ие капиталыга сертификат ээлери база бажыңын үнмөй, билдиришкени кийинде артып калган акшазы дугайында өске-даа медээлеп болурлар.

2016 чылдың дургузу РПФ-тиң Тывада салбыры пенсия хандырылганың бол камгалалының дугайында муң ачы-дузаларны чонга чедирген. Ооң санында электроннуг хевирге 1135 күрүнө ачы-дузалары база РПФ-тиң сайты кижилерниң хуу кабинеттер таварыштыр чаңгыс-аай порталга 14895 ачы-дуза кылдынар. Ынчалдыр Тываның чурттаарлары пенсия тыпсырының боттары ону канчаар алырының дугайында, ол ышкаш ие капиталыга сертификат бээрине болгаш ону канчалдыр ажыглаары хамаарышкан билдиришкени киригенер.

Ачы-дузаларны электроннуг хевирге алырда, Пенсия фондузунуң эргелелдерин, клиент албаннарына идентфикацияның чаңгыс-аай системасына (ЕСИА) бүртүкөдип алыр.

— Интервью бергениң дээр өөрүп четтирдим, Баяна Алексеевна. Чоннуң пенсия хандырылганын харыылап турар харысалгалыг ажы херээңерге чедишкениң күзедим.

Надежда ЭРГЕЧУГААЛАШКАН

Хамаатыларның эргелериниң камгалалы

ХООЙЛУНУ ХАЖЫДЫП БОЛБАС

Хамаатыларны административтиг чурум хажыдышкынынга онаап тургаш, хоойлу хажыдар чорук болдуруп турарын кожуун прокуратуразы илереткен.

Улуг-Хем кожуунуң прокуратуразы эрткен чылдың дөрткү кварталында РФ-тиң ИХЯ-зының муниципалитеттер аразының «Улуг-Хем» килдизиниң албан-дужаалдыг кижилериниң хамаатыларны хулиганнашкын, хей-ниити черинге эзирик чорааны, таакпылааны, орук шимчээшкенин дүрүмнерин хажытканы дээр, административтиг чурум хажыдышкынынга онаап тура, хоойлужудулга хажыдышкынын хей удаа болдуруп турарын илереткен.

Чижээ, полицейжилер үүлгедиг кылган кижилерни чиигеди көөрүнүң байдалдарын өөренип көрбөй, харысалганы аартадырының байдалдарын ылаптыг тодаратпайн хемчег онаап турар дээр билдинген. РФ-тиң Административтиг чурум хажыдышкынының дугайында кодексиниң 4.1 чүүлүнүн 2 пунктузунда административтиг кеземче хүлээдип турар үеде харысалганы чиигедириниң болгаш аартадырының байдалдарын ылап-ла көөрүн айтып турар. Ону ажылавааны азы шын звес ажыглааны хоой-

луну каржызы-биле хажытканы кылдыр санаттынар. Административтиг чурум хажыдышкынының дугайында дыка хей доктаалдарда ол доктаалды үндүргөн албан-дужаалдыг кижилер ат салбаан болган.

Ындыг хажыдышкынар илереттинген соонда, кожуун прокуратуразы хамаатыларга административтиг чурум хажыдышкынын онаап тургаш, хоойлуга чөрүшкө кылдыр үндүргөн 16 доктаалга хамаарыштыр удурланышкын кириген. Ол хоойлуга таарышпас шупту доктаалдарны прокурорунуң негелдизин езугаар күш чок хүлээдириниң чурум хажыдышкынының дугайында материалдарны катап көөр кылдыр эгиткен, хажыдышкын болдурган кижилерге харысалганы хоойлужудулганын нормаларын езугаар хүлээткен.

Кожуун прокуратуразы хоойлу хажыдышкынының чайладырының, ооң чылдагааннарын тодарыдырының, буруулуг кижилерге хемчег хүлээдириниң дугайында негелдени РФ-тиң ИХЯ-зының муниципалитеттер аразының «Улуг-Хем» килдизиниң начальнигинче кириген.

Айдың ДАРЖАА,
Улуг-Хем кожуунуң прокурорунуң дузалакчысы.

ӨРЕНИ СУД ДАМЧЫШТЫР ТӨЛЕТТИРЕР

Тываның муниципалдыг тургузгаларының бирээзинге күш-ажыл хоойлужудулганын хажыдышкынын прокуратура илереткен.

Мөңгүн-Тайга кожуунуң прокуратуразы «Малчын» күрүнениң унитарлыг бүдүрүлгезинде күш-ажыл хоойлужудулганын сагып турарын хынаан. Ол бүдүрүлгениң 30 ажилдакчызы 2016 чылдың октябрьда санааны ажил төлөвирин албаан болган. Ол хажыдышкыны дарый чайладырының дугайында негелдени кожуун прокуратуразы бүдүрүлгениң удурткучузуңа кириген. Оон аңгыда «Малчын» КУБ-туң директору Илья Тондарга хамаарыштыр административтиг чурум хажыдышкынының дугайында херекти оттурган, ону сайгарар

кылдыр Тыва Республикада Күрүнени күш-ажыл инспекциязынче чоруткан.

Прокурорунуң негелдези кирзе-даа ажилдакчылар мурнунга өрени төлөвүн ону чүгө акша-хөреңги кирип келиргө төлээр дээрзин директор дыңнаткан.

Унитарлыг бүдүрүлгелериниң ажилдакчыларының эрге-ажыктарын камгалал, прокуратура Мөңгүн-Тайганың кожуун судунче ажил төлөвириниң ниити 274 муң рубль түңнүг өрезин төлээриниң дугайында 30 негелде билдиришкени кириген. Билдиришкени суд сайгарган болгаш долузу-биле хандырган.

Николай ГВОЗДЕВ,
Мөңгүн-Тайга кожуунуң прокурорунуң хүлээлгезин күүседип турар

ИНВАЛИД УРУГ БАЖЫҢНЫ АЛЫР

Инвалид уругнуң эргелерин прокуратура суд дамчыштыр камгалаан.

Прокурор хыналдазының үезинде инвалид уруглуг, оозу доктаамал азыралга турар херээжен кижиниң байдалын хынаан. Ол өг-бүлө Чадаана хоорайны Тиелеге кудумчузунда бажыңа ону септеп кылырынга чедир социал хөлези езугаар чурттап органны. Септелге соонда Чадаана хоорайның чагыргазы чуртталга бажыңын алыр улустуң даңызынга ол

өг-бүлени кирибейн барып, инвалид кижиниң эргелерин хажыткан.

Хыналданың түңнели-биле кожуун прокуратуразы Чөөн-Хемчиктиң кожуун судунче инвалид уругга бажың бээрин хоорай чагыргазыга хүлээндирериниң дугайында негелде билдиришкени кириген. Ону суд хандырган, ооң күүселдизин суд приставтары хайгааралга алган.

Альберт СОЯН,
Чөөн-Хемчик кожуунуң

«ШЫННЫН» почтазындан

Чоннуң чаагай чаңчылдары

Биче-Шуйнуң эдээн чурттаан...

Шаалаң кара суглуг,
Шаккылама кара даштыг,
Биче-Шуйнуң эдээн чурттаан
Бай-ла-Талдың төлдери бис
бай-тайгажылар ынчаар ырлажыр
ан. Эрткен чайның чылыг хуннериниң
эзинде бистиң төрөл-аймактың ажи-
«Биче кара сугну» дагып, чыылганнар.
сиген эки үнзүн, кат-чимис элбек бол-
мал-маган семис чаагай өзүп, доруксун
аңгы-аңгы кожуун, суурлардан езу-
келген төрөлдөрдүмни таныштырайн.
өгбелеривис Салчак биле Дүктөш
райларның уруглары, оларның ажи-
шупту 82 кижиле үш дугаар чыл чыгып
ары бо. Оларның уруглары Севил 5 ажи-
дуг, 18 уйнукут, Аспан-оол 6 уруглуг, 12
кут, Дадар 10 ажи-төлдүг, 25 уйнукут,
ш 4 ажи-төлдүг, 2 уйнукут.

Оларның аразында чурттап чоруур
өгбелеривис: Хирлиг Салчак (80 хар
ан), Чайдамаа Салчак (73 харлыг),
ш Салчаковна (73 хар ашкан). Бор-
тан хамык чоннуң аш-чөмүн эртенден
эрге чедир ук девискээрде боттарының
маганын малдап чоруур аныяк өг-бүлө
нги, Людмила Хертектер кылдылар.
езуалды дигизип, кара-сугну ыдык-
тургузарына чечен-мерген сөстүг
үлпелди хам уктуг Уйнуку Сарыг-ооловна
алады. Оң кеткен хевинде Мөңгүн-
ның меңги, харлыг тайгазының ову-
р-

хевирин сиилбип даарап кааны карактарга
чуруттунуп кээп турду.

Оюн-тоглаага кижиле бүрүзү дыка идеп-
кейлиг киришкен. Эң-не эгезинде каан,
аяс хүнде одага ыштап эр кижилер чо-
руптар, а уруглар одаг бетинге чоорганы,
хевистерни чада тырткаш, оң кырынга
чинчилерин, далган-тараазын, копеекте-
рин, чигир-чимизин чыып каар. Янзы-бүрү
пөстөрү база делгеп салыр. Узуну 15 метр
багга янзы-бүрү кадактарның езулалын
кылып, маңаа кижиле бүрүзү киржип турган.
Чижээ, ногаан кадакты баглап тургаш; «Но-
гаан арга-арым, черим ам-даа чолукшун-
ла көр!» деп чалбарып. Ол үеде от-көсчө
аш-чөмүнүң дээжизин салып, адын дол-
зу-биле адап, артыш-саңын кыпсыр.

Дөрт угбашкы, алышкының ажи-төлү
одаг долгандыр саңын салып, оолдуг кижиле
«Мээң огулмга кезээ, топтуг-томааның, ше-
вер кыс кээр-ле болзун!» дээш, чалбарып
турар кижиле-даа бар. Оон өгленмейн чоруур
уругларның иелер база-ла «Эртем-билиглиг,
эрес-шооа, топтуг бүдүштүг, чугаа-домак-
тыг күдээ оолдуг келирин» дилеп, сымыра-
нып чугааландылар.

Бо багга ак, кызыл, көк, ногаан кадактар-
ны багладымыс. Маңаа хам дуңмавыстың
дузазы дыка-ла улуг болду. Бүгү-ле езула-
дарны оон чугаазын эдерип кылып турду-
вус. Удатпаанда багга баглаан кадактарны
база тукту дыйтың кырынга аныяк оолдар

аскылап турдулар.

Оон соонда-ла демги оюнну уламчы-
лаан бис. «Чаа, угбай! Бо чылын ол кежик
чол хавында чеже акша чыып алдың,
пенсияңның чеже акшазын чыып алдың,
оглуну өглээр болгай сен? — дээн чи-
жектиг солун айтырыгны салып, ойнатты.
Харызы мындыг: «Пенсиямның 10 хуузу
шыгжап турдум, бажың тудар чер садып
бердим, машинага арай акшаа четпейн
барды, огулмунуң кудазына белеткенип ор-
мен» — деп, бир угбай сонугатты.

Акша езулалы оюннуң кол кези ол
болду. «Акша меңээ магнит бол, мен сеңээ
сеткилимден ынак мен, сен меңээ база ынак
бол, меңээ бердинип көр, акшаа» — дээш,
акшазыңга тейлеп турар боор чорду. Уйнуку
Сарыг-ооловнаның дузазы база улуг-ла-
дыр. Келген херээжен чоннуң кежик-хавы
шупту чинчи, чигир-хуужуур. Ол езулалдың
соонда шупту хевис кырынга чыткан кежик-
хаптары дола берген. Улаштыр кара сугнуң
чеде адырлыг үнгөн бажыңа келген улус
арыгланым чунган. Кол кези доостурга,
шайлаан, арага аймаа ишпеди. Мен база
арагага хөңүм чок.

Езулал-даа ынчаар-ла доозулган. Шко-
лачы чылдарым Бай-Тал суурга эрткен
болгаш, чонну таныыр чордум.

**Адап, сурап, чедип,
Аажок-ла сонугадым.
Ал-бодум, ажи-төлүм, аал-коданымны
Аарыг-аржыктан карактаңар, өршээ!**
— деп иштимде бүдүү чугааланып, омак-
хөглүг чанып чоруптум.

Салбак ДОПУЛ,
пенсионер.
Тээли суур.

Чылып орар назын

78-ки ДУГААР
ЧЫЛЫМ

Чаа чылда эзим чурттуг,
бойдустуң чараш үнүжүн каас-
тап-шимеп алгаш, ырлажыр
«Шивижигеш» деп ырыны 1948
чылда бир дугаар дыңнаан
ышкаш мен. Ынчан Чаа чыл
деп чүл ол дээрзи безин сагыш-
ка-даа чок, дүшке-даа кирбес
турган, ону билбес кижиге чаа
чыл келгенин ынчаар уткууру
дыка кайгамчык, чараш турган.

Мээң назыным хире кырганнар
Чаа чылды елка-биле Тывага ка-
жан, каяа, канчаар уткуп эгелээнин
сактып, чугаалашпайн-даа турар
хевирлиг, ынчангаш солун боор деп
бодал-биле мону бижий бердим.
Мээң бир дугаар елка көргөн үемде
шивини каастаар ойнаарактар бар
эвес, колдуунда саазын илчирбелер
турган. Шиви бажында беш-адыры
сактыр мен, ону дыка хүндүлээр
турган. 1948 чылда, дайын соонда
Соок-Ирей турганын билбес-тир мен,
та кажан ол тыттып келген чүве.

Ынчан көдээ школачы уруг
Кызылдың №2 школазына угбам-
биле кирген бис, угбам 12 харлыг,
мен 8 харлыг, угбам-биле арта
чаңгыс классчылар турган бис. Ол
үеде угбазы, акызы-даа дуңмалары-
биле чаңгыс класска өөренири анаа
чүве турган. Чүге ынчан ийи дугаар
школага келген бис? Ынчан ача-
выс коргунчуг репрессияга таварышкан,
2-3 катап шииттирип чорда, үелер
эрткен. Ачам Кызылче даргаларга
улай-улай дилеглиг барып тургаш,
бисти ынаар кириген хевирлиг.

Бисти школага орустаар, тыва-
лаар башкы хүлээп алган. Кижиле
зидикчи башкы дээр чораан, адын
Таисия Филипповна Лама дээр.
Башкы баштай бисти хынап, анай
кежи чүвүрлеривисти, мезил баштыг
чимчак идиктеривисти, багай платье-
леривисти ужулдургаш, дүктүг-
пөстен даараан көк-көк плателер
кедирип каан чүве. Оон дыдыраш
баштыг чараш оолду кый дээш, эмчи-
ге киририн дилээн, эмчинин өрээли
школаң адаккы каңдыга турган.
Бисти эмчиге хүлээдип, дазылгага
чыттырып, чоттунар аржыыл, чыт-
тыг саваңнар берип, чыдар демир-
оруннар айтып берип турган оол
— Тывавыстың ат-алдарлыг чурукчузу
Иван Чамзоевич Салчак болган.

Үе эртип, чаа амыдырал шуужуп
эрткен. Сөөлүнде Иван Чамзоевич
чаңгыс классчы эживис Анчымаа
Салчаковна Калга-оол-биле өгленип
алган. Ам оларның ийи уруу Эрес
биле Эриана аас-кежиктиг чурттап
чорлар. Бисти баштайгы хүлээп ал-
ган башкывыс Т.Ф. Лама 1960 чылда
эштеривис-биле бисти кижизидип,
ортумак школына доостуруп, шын
орукче үдээн.

Чылдар эртип, чылып орар назын
кончуг. Бо үнүп келген кызыл Дагаа
чылы мээң 78-ки дугаар чылым-дыр.
Эвээш эвес чурттап эрткен назыным-
да эки-бакты ылгай көрүп, эки-даа
бол, багай-даа бол, эрткен үемни
чектевес мен. Дагаа чылында эртежи
болурун, кымны-даа хомудатпазын
күзээр-дир мен. Дагаалар хорадаар
болза, кончуг болдур ийин, кешти
оя соктап октаптар. Солун чадавас,
Дагаа чылдары — 1909, 1921, 1933,
1945, 1957, 1969, 1981, 1993, 2005,
2017.

Майя ДАРГАТ,
хоочун башкы.
Кызыл хоорай.

Ырган-аваның өөрүшкүзү

М-ДАА ЧУРТТААЙН

Бичии уйнуумнуң оглу-биле
келээн чурттап, ону уруглар
сады чедирип турар кырган-
ава мен.

Амгы шагның ажи-төлүнүн ойнаар
нары, онаалгалары дыка нарын,
турганчыг. Уругнуң сайзыралына
ончуг эки. Аюуш огулм уруглар
ындан келгеш, конструктору-биле
он, робот, самолет, дайынчыла-
кылып-ла эгелээр. Көөрге, дыка
н, огулмунуң чаптанчыын, угаан-
н. Мээң өжүр бар чыдар чурттал-
а бо бичии оол чырыткы-биле
ей апарды. Удавас болур демир-
ка олурган болза, ам-даа чурттаан
а, деп бодай бээр-дир мен.

ЧЫРЫТКЫМ СЕН
пейим сен, өөрүшкүм сен,
өлчөй кежиим сылдызы сен.

Хүндүткелдиг башкы

АГДЫНЫКЧЫВЫС,
СҮМЕЛЕКЧИВИС

Аныяк башкыларга арга-
уржулгазын, арга-сүмезин ай-
ып берип чоруур дагыныкчы
ашкылар турар.

Оларның бирээзинге Варя Дор-
дорт-ла хамаарыштырып бо-
бо башкы Чаа-Суурнуң уруглар
ындан эгелээш, ортумак школага
р ажилдап келген. Амгы үеде
иң аравыста ам-даа башкы
ниң «алдын» сүмелерин айтып
п, кижизидикчилеп ажилдап
р.
р чылдарда өөрөдиге шугумун-
үг-хуузу киригени дээш, «өй-ле
нал-макталды, медалдарны,
к демдектерин болгаш хүндүлел
ктерни алган. Хоочун башкы бо
налдарга, шынап-ла, төлөптүг
Өөреникчилерге бодунуң уруг-
ышкаш чок болгаш эргим.
ар база бо башкының чугаа-до-
чымчак-дыр-деп үнелээрлер.
он аңгыда Варя Тараачиевна
кады ажилдап турганы чамдык

Өжөр четкен чуртталгамның
Көзүн кыпсып, чырыдыптың.
Сээң-биле кады чурттааш,
Сергеп келдим, чарашпайым.
Бичиилерниң делегейин
Билип аары солун-на-дыр.

Аван, ачаң кижизиткен
Аажы-чаңың дыка чараш.
Эрте чаштан эгелээштиң,
Эртемнерниң дүлгүрүн тып.
Архитектор, конструктор,
Академик, инженер дээш
Амгы шагның оюннарын
Адын безин кижиле тыппас.

Ие черге арттырып каар,
Идегелим сылдызы бооп,
Чырып келдиң, угаангыбай,
Чылыг, чараш хоюгбайым!

**Алдын-кыс САРЫГЛАР,
РФ-тиң ниити билиг
школаларының
хүндүлүг ажилдакчызы.**

аныяк башкылар чагырга черинче
депшип чоруп турар. Оларның ду-
гайында хоочун башкы бо-ла сактып
чугаалай бээр: «Мээң холумга ажил-
дап келген аныяктар суурнуң чагырга
баштыңы, даргазы, депутаты болуп
депшип чоруп турарыңа өөрүүр
чордум. Боттары база бо-ла чугаалап
чедип кээрлер». Бо башкының бир
онзагай талантызы база бар, алызын-
дан уран шевер холдуг, даараныр,
аргыттынар болгаш өөреникчилерге
бо-ла аргазын айтып берип турар.
Оон ыңай кызып тургаш, кылдырып
каан улуг ажилын демдеглевес ар-
гажок. Школаның интернадын катап
тургузуп, капиталдыг септелгени
кылдырткан. Ынчан бо башкы интер-
натка эргелекчилеп турган. Башкы-
высты «ажылынга ханы бердинген,
уругларга дендии ынак, мергежилин
шын шилип алган» деп чугаалажыр
чордувус.

Аравыста ажилдап турар баш-
кывысты бистиң дагыныкчывыс,
сүмелекчиге деп хүндүлөп чоруур
бис.

Мая ДОСПАН,
Чаа-Суур школазының
башкызы.

Номчукчунуң бодалы

СОЛУН НОМЧУШТУГ
АПАРГАН

«Почтачы чоруп орда,
Бо-ла барып уткуй бээр мен...»

деп ырлажып турганывыс үелерни сактып кээрге,
магалыг-ла турган. Амгы үеде чоннуң чагыткан солун-
сеткүүлүн, чагаа-бижиктерин тарадып чоруур почтачы-
даа чок апарган шаг-дыр бо.

Бодум Кызыл чоогунда солагай талакы эриктиң
дачаларында чурттап турар болгаш «Шын» солуннуң
чагыдылгазын чылдың-на «Тыва парлалга» киоскизин
таварыштыр чагыдып ап турар мен. Дачаларда чурттап
турар пенсионер ашактар бар бис, ийи-чаңгыс автобус
доктаар черге ужуражып келгенде, солуннарда чүңү
бижип турарын, телемедээлерден онза солун чүңү
дыңнаанын аравыста солчуп чугаалажы бээр бис.

Аравыста бир башкылап чораан эш бар. Бир-ле катап
ужуражып чугаалажы бээримге: — «Шын» солун тыва
үжүк-бижикти чон ортузунга суртаалдап сайзырадырыңа
кончуг улуг рольду ойнап келген. Улуг-бичии чон ону
номчуп өзүп келдивис.

Ынчангаш ону чылдың үспейн чагыдып ап турар мен.
Сөөлү үеде «Шын» солун, шынап-ла, номчуштуг апарган
болдур ийин. Оон кол редакторунга чогаалчы, журналист
Александр Шоюну томуулаан соонда, ында парлап
турар материалдарның шынары-даа экижээн, темала-
ры-даа янзы-бүрү апарган. Канчаар силер, бо чылын
«Шынны» чагыдар-ла силер ыйнаан — деп айтыра-дыр.

— Солун чок кайыын боор, чалгааранчыг апаар ый-
наан, «Шын» солунуң черле чагыдар мен — дидим.

— Эр чүвени, ол болбас ийикпе — дээш, мээң эким

часкагылааш, чиик-адак үне халыды.

Бо чугаа соонда албан-биле хоорай киргеш, почтага
барып, «Шынны» чартык чылда улаштыр алыр кылдыр
чагыдылгазын кылдырып алган мен. Шынап-ла, башкы
кижи кайын эндээр, өнүүмнүң чаа редакторга идегеп
бүзүрзүн сөстери херек кырында бадыткаттынып ту-
рарыңа сагыш-сеткилимден өөрүп олурар апардым.
Солунуң элчеглиг дугаарын алгаш, бо кады кырааным-
биле кады мурнувус былаажып чүве арттырбайн номчуур
апардымыс. Бо үе-шаг бергезинде акша-төгерикке кызга-
даткаш, чамдык солуннар үнмейн турар болгай. 65-70
харлыг кырганнар бистерден-даа улуг назылыг өгбө со-
лунувусту «диргизип», солун, номчуштуг материалдарны
хөйү-биле парладып, үжүк-бижик частыргыларынче
редакцияның харысалгалыг ажилдакчыларының ки-
чээңгейин улгаттырып, харысалгазын бедидип турары
дээш, кол редактор Александр Шоюнга өг-бүлевис мур-
нундан өөрүп четтирдивис.

Белек-оол МОНГУШ,
«Шын» солунуң 1960 чылдардан бээр
номчукчузу.

Россиянын Журналист

ЧАА ТЫВА КАЛЕНДАРЬ

Василий Максимович сөөлгү үеде Тываның үндезин культура төвүнде программист-дизайнер бооп ажылдап, тыва чоннуң езу-чаңчылдарына хамаарышкан солун чуруктарын номчукчуларга, көрүкчүлерге бараалгадып, тускай делгелгезин база кылган.

Ол сөөлгү үеде янзы-бүрү хемчээлдерлиг фото-чуруктар каастаар чараш хооларны кылып турар. Ынчангаш Тываның чараш бойдус-чурумалын, кижилерин, аң-меңин, төөгүзүн, культуразын көргүскен, тырттырган өңнүг чуруктарны каастап, оларны чараштыр хоолап алып арганы аңаа сонургалдыларга тургускан.

Фотомастер үнүп келген чылывыста база бир чаа ажылды — тыва чоннуң национал езу-чаңчылдарына тураскааткан, бедик шынарлыг, кайгамчык чараш өңнүг чуруктарлыг, ханага азып алгаш, айлар аайы-биле ажыдып, көрүп турар улуг календарны парлап үндүргөн.

Ол календарны айлар аайы-биле ажыдып, көрүп орага, шынап-ла, тыва кижиниң төрүмелинден эди-ханында тудуш, мээ-медерелинде сиңниккен оюннарын — тыва хүреш, ча адары, буга-шыдыраа, кажык адары, хуваа-

нак салыры дээш оон-даа өске езу-чаңчылдарын автор бодунуң тырттырган чуруктарында чогадыкчы езу-биле илередип көргүскен.

Ол чуруктардан тыва кижиниң онзагай омур-хевирин, тускай делегейин, кайда-даа бижиттинмээн амыдыралчы сагыыр езулуг дүрүмнерин көрүп, билип ап болур.

Василий Балчий-оолдуң ол үндүрүп каан ханага азар календарында тыва улустуң национал культуразының эң бедик сагылгазын, сүзүгүлелин, ада-өгбелеривистиң бистерге арттырып каан ыдыктыг езу-чаңчылдарын фото-чуруктар таварыштыр чогадыкчы езу-биле дамчытканы магаданчыг.

Ук календарны садыг-наймаадан садып алган улуска ол чүгле эки белек звес, а харын үнүп келир чаа кызылзымаар Дагаа чылында тыва чоннуң хей-аьды, сүзүк-сүлдези улам бедиринге улуг иди болуру чугаажок.

Владимир ЧАДАМБА.

Василий БАЛЧИЙ-ООЛДУҢ чаа үндүргөн календарындан көзек чуруктарны хүндүлүг номчукчулары-выска бараалгаттывыс.

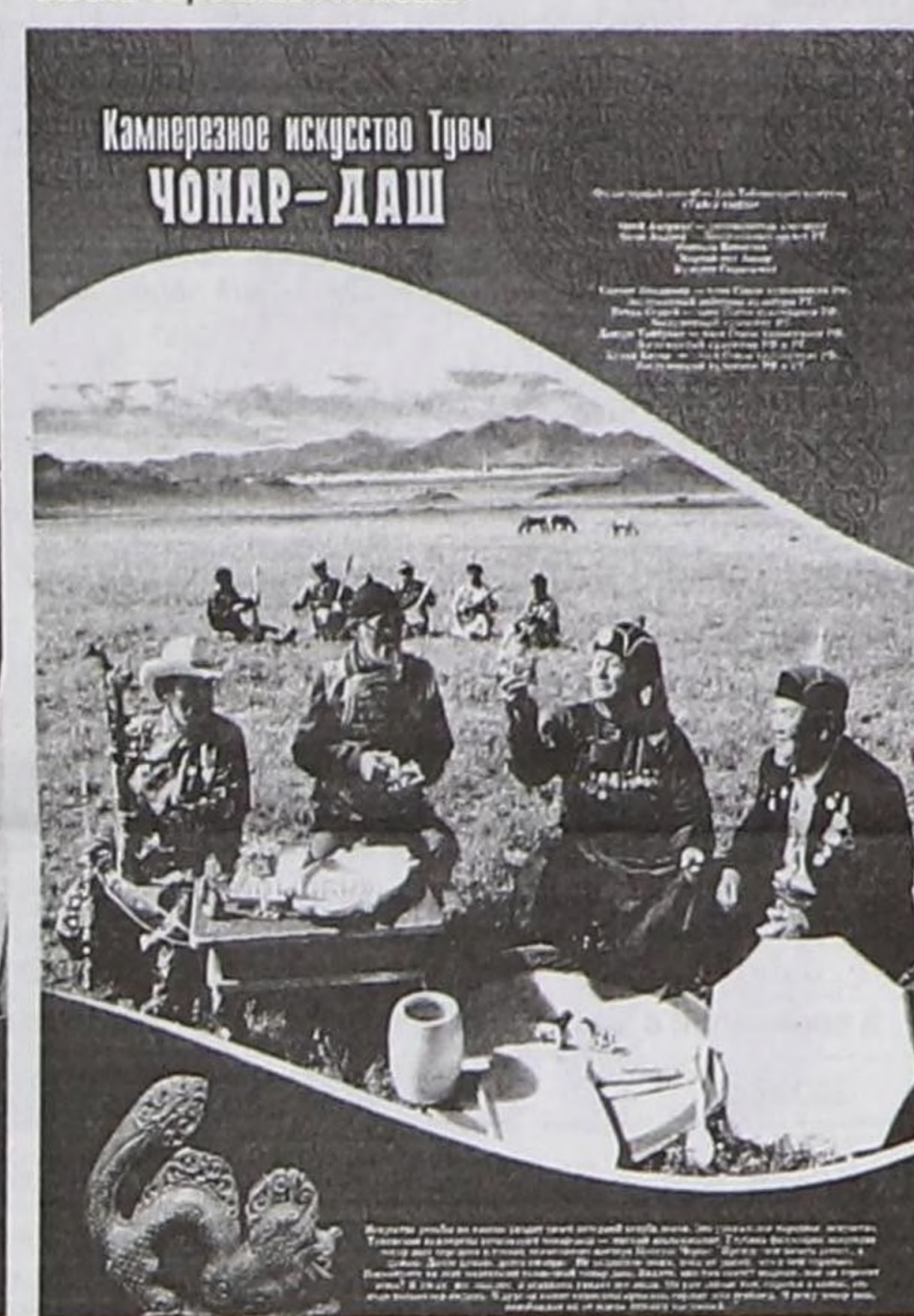

Василий Максимович Балчий-оол журналистика шугумунга 20 ажыг чыл ажылдап, республиканың эң улуг солуну «Шынг» фотокорреспондентилеп тургаш, Тываның бүгү булуңнарын кезип, күш-ажылдың шалыпчыларының, республиканың алдар-аттыг кижилериниң портреттерин, фоторепортажтарны хөйү-биле чурукка тырттырып, солуннуң арыннарынга чырыткан.

Ооң төөгүлүг фото-чуруктары чүгле солуннарга звес, харын аңгы-аңгы журналдарга, сеткүүлдерге, альбомдарга хөйү-биле үнүп турар.

Ол номнарның, альбомнарның чурук каасталгазын болгаш дизайнын кылып талазы-биле бедик мергежилдиг мастерлерниң бирээзи. Ооң бир тодаргай чижээ, «XX чылда Тываның алдарлыг кижилери» деп Күрүне муунуң каасталгаларындан көрүп болур. Эң ылаңгыяда аңаа хээлерни, номнуң ниити тургузуун бир янзы кылдыр таадып тургусканы онзагай.

Василий Балчий-оол тыва чурук тырттырыкчыларының азындан эң-не бир дугаарында Россия Федерациязының фотокорреспондентилериниң кижигүнүгө кирген. Ооң тырттырган чуруктары делегейиниң аңгы-аңгы чурттаанда үнүп турар кылагар карттыг, бедик шынарлыг журналдарының арыннарында хөйү-биле парлаттынып, эзу-бүрү нациялыг чоннарның улуг үнелелин ап турар.

ЧАРЛАЛ • РЕКЛАМА • ЧАРЛАЛ

Моолга бүдүргөн, 100 хуу теве үгү-биле кылган, шынары тер-инин эки «спальный мешоктар-ны» үргүлчү садып турар бис. Кемчээли 200x90 см. Чоорган чылдыр чежиптерге, 200x180 см. Эртээ 3400 рубль.

Тел: 89133436677.

КУШ ЧОК ДЕП САНААР

Кызылдың дугаары 3 ор-тумак школазын 2007 чыл-да дооскан Артыш Эрес-оолович ХОМУШКУНУҢ адынга тывыскан аттес-таттың читкенин барымдаа-лааш, ону күш чок деп санаар.

БПОУ РТ «Тувинский сельскохозяйственный техникум»
объявляет набор на курсы

Бухгалтер малого предприятия с ведением учета в 1С Бухгалтерия – 1 месяц
Ведение бухгалтерского учета в программе 1С Бухгалтерия – подготовка, повышении квалификации
Мастер зеленого хозяйства (ландшафтный дизайн) – 2 недели
Оператор ЭВМ – 2 недели
Основы работы в сети интернет – 2 недели
Слесарь по ремонту автомобилей – 1,5 месяца
Секретарь-делопроизводитель – 2 недели
Тракторист-машинист категории «ВС»
Фермер-предприниматель – 1 месяц
Электросварщик – подготовка, переподготовка на разряды

Начало работы курсов по мере комплектования групп.

Справка по телефону: 2-74-26;

8-923-382-88-84; 8-923-263-17-31

Михаил Байкараевич ЧУЛЬДУМ

2017 чылдың январь 24-те, 65 хар-лыында, бистиң сагыш човангыр ачавыс, өөнүң иштиниң ынак ээзи, мерген угаанныг сүмелекчи болгаш шынчы өңнүк М.Б. Чудум үр звес аараанының соонда мөчээ.

Ол төлөптиг болгаш шынчы амыдыралды эрткен. Барык 30 чылдар дургузунда Тыва Республиканың Балгазын, Межегей, Өөк, Аржаан суурларының уругларын өөредип келген. Ооң өөрөткени элээн каш салгалдың өөреникчилери төлөптиг кижилер болуп, боттарының Башкызынга четтиргенин илергейлеп чоруурлар.

Михаил Байкараевич күш-ажылдың хоочуну, Россия Федерациязының улус чырыдышкынының тергиини чораан, ол Тыва Республиканың Өөредилге болгаш эртем яамызының база Россия Федерациязының Өөредилге яамызының хүндүлел бижиктери-биле шаңнаткан.

М.Б. Чудум дыка хөй чылдарның дур-

гузунда амыдыралдың спортчу омур-хевириниң төлээзи болуп келген, 70-80 чылдарда хол бөмбүүнге Тыва Республикага чемпионнап, чиик атлетикага, спорттуң хаак хевиринге, шыдыраага болгаш өске-даа маргылдааларга шаңналдыг черлерни ээлеп чораан.

Михаил Байкараевич Чудум-биле чарлышкынның езулалы январь 27-де, 11.00 шакта Бии-Хем кожунуң Аржаан суурга, Мир кудумчузунуң № 7 бажынының 2 квартиразына болур. Ол-ла хүн Кызылга, 13.30 шакта орнукшудар.

Харылзажыр телефоннар: 89233971803, 89232616399.

Тыва Республиканың Информатизация яамызының удуртулгазы болгаш коллективи МИЧ-лерни сайзырадыр, ном үндүрүлгези болгаш полиграфия килдизиниң консультантызы Раиса Михайловна Чудумге, ооң өг-бүлезинге ачазы, Россия Федерациязының улус чырыдышкынының тергиини

Михаил Байкараевич ЧУЛЬДУМУҢ

элекке мөчээни-биле холбаштыр ханы кажыдалын илергейлеп, оларның-биле кады качыдап тур.

РФКП-ниң Тыва рескому, Кызыл хоорому хоочун башкы, коммунист, салым-чаяанныг чурагачы

Алексей Кара-Салович ТЕВЕКТИҢ

аар аарааш, электен мөчээни-биле ооң өг-бүлезинге, ажы-төлүңге, чоок кижилеринге ханы кажыдалды илергейлеп тур.

ЧАРЛАЛ

РЕКЛАМА

ЧАРЛАЛ

РЕКЛАМА

ЧАРЛАЛ

СПОРТКОМПЛЕКС ИМ. ИВАНА ЯРЫГИНА

Приглашает Кызылчан и гостей столицы!
В наших стенах вы погрузитесь в атмосферу
спорта и активного отдыха!

г. Кызыл, ул. Интернациональная, дом 3.

Поблизости расположены остановки общественного транспорта, имеется большая удобная парковка, что является удобным в организации проведения: периодических занятий спортом, спортивных мероприятий, праздников, спартакиад, веселых стартов и т.д.

На базе спорткомплекса работают спортивные объекты*:

❖ ПЛАВАТЕЛЬНЫЙ БАССЕЙН — 25 метров (на 5 дорожек) пропускная способность 40 чел. в час;

❖ ЗАЛ ИГРОВЫХ ВИДОВ СПОРТА — 505 м² (волейбол, баскетбол, подвижные игры);
❖ ЗАЛ БОРЬБЫ — 193 м²;
❖ ЗАЛ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ГИМНАСТИКИ — 146 м²;
* Все спортивные помещения оснащены отдельными раздевалками с душевыми кабинками.

В спорткомплексе действуют СПОРТИВНЫЕ СЕКЦИИ для детей; по плаванию, для взрослых проводятся массовые тренировки по похудению, аква-фитнесу, действует школа обучения плаванию.

Причины по которым Вам следует заняться спортом именно в СПОРТИВНОМ КОМПЛЕКСЕ им. ИВАНА ЯРЫГИНА:

- ✓ Большой выбор и высокое качество услуг!
- ✓ Удобное место расположения!
- ✓ График работы: Рабочие дни: с 08.00 до 21.00; Выходные и праздничные дни 09.00 до 21.00
- ✓ Круглогодичная работа!
- ✓ Гибкая система ценообразования, скидки и специальные предложения!

СТОИМОСТЬ УСЛУГ, ОКАЗЫВАЕМЫХ В БАССЕЙНЕ

Сеансы	Понедельник - пятница			Выходные и праздничные дни		
	РП (взрослые)	РП (дети)	1 дорожка	РП (взрослые)	РП (дети)	1 дорожка
8.00-8.45	250	120	1500	200	120	1800
9.00-9.45	250	120	1500	300	150	1800
10.00-10.45	250	100	1500	300	150	1800
11.00-11.45	250	100	1500	300	150	1800
Обеденный перерыв						
13.00-13.45	250	100	1500	300	150	2000
14.00-14.45	200	100	1500	300	150	2000
15.00-15.45	200	100	1500	300	150	2000
16.00-16.45	200	100	2000	300	150	2000
17.00-17.45	300	150	2500	300	150	2500
18.00-18.45	300	150	2500	300	150	2500
19.00-19.45	300	150	2500	300	150	2500
20.00-20.45	300	150	2500	300	150	2500

Примечание:

РП — разовое посещение бассейна.

1 дорожка — аренда одной дорожки вместимостью 8 человек.

СТОИМОСТЬ СЕКЦИИ ПО ПЛАВАНИЮ (дети 5-16 лет)

Понедельник-воскресенье	
8 посещений в месяц (2 раза в неделю)	12 посещений в месяц (3 раза в неделю)
2200 руб.	2700 руб.

ВЗРОСЛЫЕ АБОНЕМЕНТЫ В БАССЕЙН

Время*	Рабочие дни					Суббота - Воскресенье
	Абонемент на 4 посещения в месяц «Mini»	Абонемент на 8 посещений в месяц «Standard»	Абонемент на 12 посещений в месяц «Optimal»	Абонемент на 16 посещений в месяц «Sport»	Абонемент на 30 посещений в месяц «MAXI»**	Абонемент выходного дня «Holidays»
8.00-14.45	1000 руб.	1800 руб.	2400 руб.	3000 руб.	5100 руб.	1500 руб.
14.00-16.45	800 руб.	1500 руб.	2000 руб.	2550 руб.	4500 руб.	1900 руб.
17.00-20.45	1120 руб.	2000 руб.	2700 руб.	3400 руб.	6000 руб.	1900 руб.

ДЕТСКИЕ АБОНЕМЕНТЫ В БАССЕЙН***

Время*	Рабочие дни					Суббота-воскресенье
	Абонемент на 4 посещения в месяц «Mini»	Абонемент на 8 посещений в месяц «Standard»	Абонемент на 12 посещений в месяц «Optimal»	Абонемент на 16 посещений в месяц «Sport»	Абонемент на 30 посещений в месяц «MAXI»**	Абонемент на 30 выходного дня (30 дней) Holidays***
8.00-14.45	480 руб.	900 руб.	1200 руб.	1500 руб.	2500 руб.	750 руб.
14.00-16.45	400 руб.	700 руб.	1000 руб.	1200 руб.	2200 руб.	950 руб.
17.00-20.45	600 руб.	1100 руб.	1350 руб.	1700 руб.	3000 руб.	950 руб.

*Одно посещение (1 сеанс) бассейна длится 45 минут в указанный промежуток времени;

**Для оформления абонементов «maxi» необходимо предъявить документ, удостоверяющий личность и 1 фотографию 3х4;

***Абонементы «holidays» действительны каждые субботу и воскресенье в течение 30 дней с момента приобретения.

****Детские билеты приобретаются на детей от 6 до 13 лет, включительно. Дети должны посещать бассейн только в сопровождении взрослых (кроме групповых занятий).

«ШЫН»

ТУРГУЗУКЧУЗУ:
Тыва Республиканың
Информатизация болгаш харылзаа
ямызы.

Кол редактор
А.С. ШОЮН

Редакцияның болгаш үндүрүкчүнүн
адреси: 667000. Кызыл хоорай,
Красноармейская, 100.

РЕДАКЦИЈАНЫҢ ТЕЛЕФОНАРЫ: Кол редактор А. С. Шююн — 2-01-35. *
Кол редакторунун оралакчызы А. М. Саая — 2-17-91.
Секретарь А. А. Эртине — 2-30-89; тел/факс (394-22) 2-30-89.
Бухгалтерия, реклама, чарлал килдизи (Н.Б.-Б. Оюн, А.А. Лагбы) — 2-18-10.
РЕДАКЦИЈАНЫҢ КИЛДИСТЕРИ:
Иитилел-политиктиг (редактору Ш.М. Суван, корр. А.Д. Даржаа),
Экономика, үлөтүр болгаш көдээ ажыл-агый (редактору Д.С. Монгуш,
корр. С.А. Даргын-оол),
Социал айтирыглар (редактору Н.С. Эргел, корр. Ш.Н. Ховалыг),
Культура, чогаал, медээлер база спорт килдизи (редактору А.Н. Соян,
корр. А.Д.-Б. Базыр-оол),
Очулга (редактору Д.И. Чыдым, очулдурукчу А.К. Ооржак),
Фотокорреспондент В.Ф. Чадымба,
Солун чыскаакчылары С.Н. Монгуш, А.К. Ооржак,
Корректорлар А.Ч. Чамзырын, Ч.Н. Мачык,
Иити телефон — 2-30-89.

По всей интересующей Вас информации обращайтесь по нашему адресу:

г. Кызыл, ул. Интернациональная
дом 3, тел. 8-(394 22) 2-16-16,
а также моб.тел. 89233855626
менеджер Аня.

ПРОКАТ ИНВЕНТАРЯ, НА ЛЫЖНОЙ БАЗЕ «ТАЙГА» В ЗИМНИЙ ПЕРИОД

№	Наименование услуг:	Цена:
1	Лыжи (комплект)	200 руб./час
2	Лыжи	100 руб./час
3	Ботинки	100 руб./час
4	Палки	100 руб./час
5	Лыжи детские (Пластмассовые)	150 руб./час
6	Надувные сани (ватрушки)	200 руб./час
7	Ледянки	100 руб. час

СТОИМОСТЬ УСЛУГ, ОКАЗЫВАЕМЫХ В БОЛЬШОМ ИГРОВОМ ЗАЛЕ ЗА 1 ЧАС ПОСЕЩЕНИЯ (волейбол, баскетбол)

Время	Понедельник-воскресенье	
	Физические лица	Юридические лица
8.00-12.00	1200 руб.	1500 руб.
12.00-17.00	1400 руб.	2000 руб.
17.00-21.00	1600 руб.	2500 руб.

СТОИМОСТЬ УСЛУГ, ОКАЗЫВАЕМЫХ В ЗАЛЕ БОРЬБЫ ЗА 1 ЧАС ПОСЕЩЕНИЯ

Время	Понедельник-воскресенье	
	Физические лица	Юридические лица
17.00-21.00	1600 руб.	2000 руб.

СТОИМОСТЬ УСЛУГ, ОКАЗЫВАЕМЫХ В МАССАЖНОМ КАБИНЕТЕ*:

№	Наименование услуг:	Время в минутах	цена
1	Расслабляющий	30	500
2	Спортивный	1 час	800-1000
3	Лечебный		
4	Воротниковая		200
5	рук		200
6	ног		300
7	головы		300
8	Массаж лица		350
9	Омолаживающий		1000

Массаж проводится по записи, массажисты
Андрей 8-923-380-65-45

Расч. счет № 4060381090004000277
Корр. счет № 3010181050000000735
БИК 049304735 ИНН 1701008465
КПП 170101001
ОАО АБ «Народный Банк Республики Тыва»
г. Кызыл.

Харылзаа, информация технология-
лары болгаш массалыг коммуникация-
лар адырынга хайгаарал талазы-биле
федералдык албаның Тыва Республика
талазы-биле эргелели «ШЫН» солуну
2012 чылдың декабрь 3-те бүртүзэн.
Херечилелдин дугаары — ПИ № ТУ17-
00068.

Солуну «Тываполиграф» ААН-ге парлан.
(Кызыл, Шетинин болгаш Крайченко, 1).
Солунда парлаттыг материалдарның
торларының бодалдары редакцияның туруктуу-
дүүлүгүн барып болур. Айтыгынган саннары бол-
оске-даа фактылары, дыңадылары дээш автору
боттары харыылаар.

Солун келбейн барганда, 3-14-94 телефо-
долгаар.
Чагыдылган индекс: хуу кижилерге — 11530.
Организацияларга — 31730
Солун неделяда үш катал үнер.
Хем-ээли 2 парлаар ама. Тираж 4965.
Номери парлаггаже дужаагы график езугаар
21.00. херек кырында — 18.00.

Бистин өгбевис Нина Ч

овна ЧУЛДҮМ январь 26 харлаар. Ол Кызыл-Тайга Тайгага фельдшерлээш, нага уругларның тарылга харыылаар фельдшер бо үеде шаңнал-макталдыг даан, күш-ажылдың хо Амгы үеде хүндүлүг дыш гада, уйнуктарын хайгаа чоруур.

Төрүттүнгөн чаяалган хүлээп ал

Төрзэн чериң чурумалд

Бай-Тайга

Сарыг дыттыг Алды

Үстүү хүрээл

Чадаанаңны база ката

сагынмы

Чүрөккейиң, алыс боду

кадыың ка

Чүс-даа харны ажыр

чурттап, сүмөң к

Ажы-төлүң, төрелдер

шуптуву

Аравыска чорууруңу

йөрээвишаа

Кадык, сергек, хей-аады

сүлдөң бе

Кежик-чолдуг болуруңу

күзедиви

Чадаана, Бай-Т

Кызылда дуңмал

күдээлери, кеннээт

Тес-Хем кожууннун эмнелгезиниң коллекти эмнелгениң улуг терапевт зи Мария Бижековна Оюн-занмаага, оон ачазы, кожуун хүндүткелдиг кижилериниң рээзи, Күш-ажылдың хоочу Берт-Даг сумузуңуң хөгжүлдээ үре-түннелдиг ажылдап чораа

Бижек Дежитович
ЛООЗАНМААНЫҢ
үр аарааш, мөчээни-биле х баштыр оон чоок кижилерин дөргүл-төрелдеринге ханы жыыдалды илередип тур.

2017 чылдың январь 23-үргүлчүлелдиг аар аарааны соонда, 47 харлап чорааш бистынак уруувус, уругларының эр кырган-авазы

Елена Кувискааловна
НОРЗАЕВА (КЯГО)
мөчээни. Ынак бис. Качыгдал бис.

Ачазы, ава